

Мр Владимир Баровић
 Универзитет у Новом Саду, Филозофски
 факултет – Одсек за журналистику, Нови Сад

УТИЦАЈ ОЦА СРПСКОГ НОВИНАРСТВА ДИМИТРИЈА ДАВИДОВИЋА НА НАСТАНАК И РАЗВОЈ РУБРИЦИРАЊА И ЖУРНАЛИСТИЧКИХ ЖАНРОВА У СРПСКОЈ ШТАМПИ

Апстракт: У раду се износе основни биографски подаци о животној и раду Димитрија Давидовића. Наведен је његов рад у државној служби, дипломатији и на изградњи прве либералне штампе у Србији. Анализиран је његов новинарски рад и деловање на уређивању листова. Посебно је посматран Давидовићев рад на развоју рубрика у српском новинарству. У раду је анализиран настајак жанровске структуре у листовима које је покренуо и уређивао отац српског новинарства Димитрије Давидовић.

Кључне речи: Димитрије Давидовић, новинарство, жанрови, рубрике, новине.

УВОДНО РАЗМАТРАЊЕ

Димитрије Давидовић је централна фигура историје српског новинарства и зато његово деловање, посебно на подручју журналистике треба додатно истражити, анализирати и структуралније посматрати. Давидовићев допринос настанку и развоју српске журналистике изузетан је са више аспеката, јер не само да је покренуо прве модерне информативне новине на српском језику, већ је поставио новинарске стандарде у српско новинарство које је настајало. Давидовић је у свом раду и деловању у значајној мери дао допринос уобличавању жанрова у српској штампи, а неоспорно је увео и одређене критеријуме за рубрицирање.

Димитрије Давидовић имао је улогу покретача медија у савременом смислу те речи, а покренуо је новине које су читане у народу не само у Хабзбуршкој монархији, већ и за читаоце у Србији, где је према Вуковом запажању био огроман проценат неписмених. „У данашњој Србији отприлике до године 1804. ни у сто села није било свуда једне школе, него (који су мислили бити) попови и калуђери учили су по намастирима код калуђера или по селима код попова“ (Стефановић Карацић 2005: 293). Када је успео да у Србији покрене новине тридесет година након првог устанка, ни тада ситуација није била много боља јер писмених људи је било свега око две до три хиљаде, а велико је питање колико је њих било у стању да читају штампу. Ту се запажа

велика улога Давидовића, који својим новинама, ма колико оне биле под будним оком Милошевог режима, шири видике и политичка гледишта ондашњих конзумента информација.

Иако није централна тема овог рада Давидовићево ангажовање у другим друштвеним областима, треба нагласити да је његов плодносан рад веома значајан за новонасталу српску кнежевину јер као уставописац Димитрије Давидовић предузима

храбар корак који би националну револуцију преусмерио у грађанску, што је потез који му ауторитарни кнез неће опростити, а конзервативна аустријска, руска и турска влада, спремно су иницирале, аминовале и подржале политички суноврат слободумног уставописца. Није се никако могао толерисати „француски расад у српској шуми“, али је чињеница да се захваљујући Давидовићу цвет уставотворне мисли у српској земљи примио и полако али сигурно кренуо да пушта миомирисе слободе и правде.

КРАТКИ ЖИВОТОПИС

О животу и раду Димитрија Давидовића је доста писано и нећемо се дуже задржавати на његовим биографским подацима, који су добро обрађени у монографијама и стручним радовима, али треба у основним цртама изнети најмаркантније делове његове биографије. Отац српске штампе, просветитељ и писац Сретењског устава (1835), неизбрисив у модерној националној историји, угледао је свет у Земуну 23. октобра 1789. године, где је стекао основно образовање на српском и немачком језику. Наставља школовање у српској гимназији у Сремским Карловцима, одакле је избачен због једног увредљивог писма усмереног против школских ауторитета, а затим учи филозофију у Пешти. У јесен 1812. године Давидовић долази у Беч да студира медицину и ту, на подстицај Јернеја Копитара и уз помоћ сарадника Димитрија Фрушића, савлађујући многе препреке покреће новине на српском језику. Први број „Новина српских из царствујуштега града Виене“, појавио се 1. августа 1813., што је Давидовића златним словима уписало у историју српског новинарства. Давидовић издаје новине у Бечу до 1821. године, када одлучује да пређе у Србију. У служби кнеза Милоша Обреновића, док није задобио поверење, најпре је био породични лекар, чиновник, а потом дипломата, при чему се посебно исказао у преговорима са Турцима, који су вођени све до потписивања хатишерифа (1829–1833) и стицања аутономног статуса Србије.

Давидовић подстиче књаза Милоша да покрене званични лист и први број „Новина српских“ штампан је у Крагујевцу 5. јануара 1834. године. Све до 16. марта 1835. године, Димитрије је изузетно професионално и са великим сензибилитетом за пласирање информација, уређивао новине, упорно

се носећи са цензуром. „Новине српске“ су наставаљач првог Давидовићевог листа и заузимају истакнуто место у историји нашег новинарства и прошлости медија на српском језику. Због писања и залагања за устав, Давидовић је под притиском Турске, Русије и Аустрије смењен са места уредника као и државног чиновника. Први наш новинар умро је у тешком материјалном стању, у Смедереву 25. марта 1838. године.

НОВИНАРСКИ ПОЧЕТАК

Још пре одласка у Беч и почетка рада на новинама Давидовић се окушао као списатељ, односно преводилац поучних дела са немачког језика, што је у његово доба била доста честа пракса, које су се из материјалних и просветитељских разлога прихватили људи од пера. Давидовић је 1812. године објавио „Наставление к благодравилу“ и „Списаниа училишна“. Та дела нису имала неку запаженију вредност али се у предговору уочава Давидовићева вера у значај васпитања и поуке младих људи који треба да ставе дужност према народу изнад личних интереса што је свакако био животни мото будућег новинара. Колико је Давидовић био уверен у значај едукације оних који долазе и колико је био испред свог времена примећује и Милошевић када о стогодишњици његове смрти пише: „Следбеник Доситеја, трезвен и учен човек који чврсто верује да на просвећеној омладини лежи будућност народа, смели реформатор који још у оно време поклања пуну пажњу и школовању женске деце...“ (Милошевић 1938: 17).

Давидовић долази у Беч у јесен 1812. године покренут жељом да са Фрушићем настави започете студије медицине на царском универзитету. У престоници хабзбуршке државе у којој је било доста Срба, Давидовић је увидео шта би за њих значило један лист који би излазио на српском језику и бавио се разним питањима која су била важна за народне послове, колико је то било могуће у ондашњим политичким приликама. Тема за новине је било веома много јер предстојао је слом првог устанка, у Србији су узавреле страсти међу устаничким вођама, а међународна ситуација је била исто тако занимљива јер је Наполеонов поход на Русију у значајној мери одређивао будућност Европе. Пун идеја Давидовић је имао срећу да упозна царског

цензора Јернеја Копитара који му је саветима и својим немалим утицајем пружао подршку да племениту идеју о покретању новина преточи у дело.

Прву молбу за покретање листа коју су поднели 2. фебруара 1813. године, царска власт није одобрила: „...на предлог Врховне полицијске управе у Бечу, Метерних им је ускратио дозволу. Канцелар је сматрао да крај постојећих политичких прилика, у првом реду због руско-турског рата и још нерешеног положаја Србије, није саветно допустити Србима да издају новине“ (Крестић 1992: 7). Наш први новинар није се поколебао пред настојањима бечке бирократије и на Копитарев подстицај, будући уредници Фрушић и Давидовић пишу директно цару већ 10. марта и у подужем писму објашњавају мотиве и разлоге због којих би ваљало покренути новине на српском језику. У тексту се истиче да у име целог српског народа у царству подносе молбу за новине које имају све народности осим Срба, као и да ће у листу осим политичких информација бити пласиране и географске, етнографске, литерарне и остале вести. Молба је 11. априла 1813. са високог места одобрена, а разлоге за позитивну одлуку треба тражити превасходно у страху бечког двора од превеликог руског утицаја на аустријске поданике православне вере. Двор је резонувао да је боље дати Србима новине које ће се уређивати и цензури подлећи у Бечу него да се лист штампа и издаје у неком другом центру утицаја. Уредници су од стране полицијских власти проверени и оцењени као лојални и подобни за новинарски посао, па им је коначно 26. априла издато решење за покретање листа који је по истом акту требало да цензурише велики поборник јужнословенске просвете Јернеј Копитар.

Док још није добио позитиван одговор из канцеларије цара Франца, Давидовић се спремао за новинарски посао, па је савесно обилазио бечке листове, пратио писање домаће и стране штампе, разговарао са новинарима, улазио у тајне штампарског заната. Приликом тог припремног периода, Давидовић је увидом у штампу на немачком језику, оценио колики је значај прављења једног модерног листа који ће имати јасно наведене рубрике, које стварају тематску дистинкцију у једном штампаном медију. Ту је видео и различите новинарске жанрове, који у то доба нису имали јасну поделу и често је немогуће јасно и прецизно оценити да ли је један текст био вест, извештај или чланак. Ту је битно на-

гласити да се жанровски тек много касније ставара јасна и прецизна подела, а у то време је било важно стилски обрадити поједину тему, док су информације често убациване по личном афинитету и процени новинара.

Пошто је Давидовић добио дозволу за рад објавио је позив на претплату и успео да обезбеди ћириличну штампу коју је плаћао тек после продаје листа, што су били веома повољни услови пословања. Први број „Новина србских из царствујуштега града Виене“ појавио се на историјској позорници 1. (13) августа 1813. године.

Давидовић и Фрушић су знали да су под будним оком власти, па су били изузетно пажљиви при доношењу вести о политичким и војним покретима, као и миграцији Срба који су пред надирућим Турцима, на слому првог устанка избегли преко Саве и Дунава. „Новине србске“ за ондашњу српску јавност представљају епохалну појаву, а у графичком смислу биле су одлично конципиране, на нивоу водећих листова онога времена. Иако је лист штампан на српском и намењен српској читалачкој публици, проблем је био што се нису смеле објављивати, бар не у почетку, вести из матице. „О Србији није била ни једна информација. Пред очима света у Београду су живе људе набијали на коље, палили стаје и куће, уништавали све што се кретало, а једини лист на српском језику није о томе смео да пише. Закони Аустрије били су изнад свега“ (Мрђе-новић 2009: 131).

Лист је имао добро смишљену уређивачку политику која је била јасно конципирана и трудила се да не стане на пут бечкој цензури. Рубрицирање је такође било коректно урађено и вести су сврставане према резону који и данас у основним цртама важи у новинарству, а узор рубрицирању нађен је у немачким новинама које су тада излазиле у Бечу. Велики Давидовићев допринос огледа се и у настанку жанровске структуре, која је скромна, понекад је немогуће јасно одредити поједине жанрове, али је свакако од велике важности што је уопште постојала у првом модерном информативном листу на српском језику.

Рад у листу углавном се сводио на превођење чланака и вести из новина које су излазиле на немачком језику, а полако и опрезно, почињу да се објављују и вести из Србије. Праћене су војне акције које је коалиција народа водила против Наполеона,

а пажња је поклоњена и привредним кретањима. Ускоро се малој редакцији придружује и Вук Караџић који је избегао из окупирани Србије и његова помоћ, иако краткотрајна, била је значајно освежење и подстрек младим уредницима. У време одржавања Бечког конгреса када је кројена судбина Европе 1814. године уредништво „Новина србских“ пружио је огромну помоћ и подршку проти Матеји Ненадовићу који је пред великим силама заступао српске интересе. „19. децембра препише г. (Димитрије) Давидовић и (Димитрије) Фрушић и однесемо по трети ред г. Недоби увече, и тамо оно прошеније и преноћи; и Недоба поводио из тога неке главне пунктове те и он у канцеларију предао, које ће император читати пређе нашег прошенија и рекне г. Недоба: да се може јоште краће начинити и шта више на росијске речи преокренути, јербо ће цар слађе читати и прочита“ (Ненадовић 2005: 208). Стога није претерана оцена појединих аутора да је у то време редакција „Новина србских“ била права амбасада Србије на конгресу великих сила, што нам сугерише колики је укупни историјски значај тог првог модерног медија на српском језику.

„Новине србске“ имале су запажену улогу у полемикама које су водили угледни књижевници и борци за реформу језика, а речи и атрибути, ако се погледају странице листа, нису се баш много бирале, као што се ни полемичари нису много штедели. Уведена је рубрика „Смесице“ која се бавила стањем у књижевности и уметности као и информацијама о необичним догађајима, а та рубрика је живела и у доцнијим „Новинама србским“ које Давидовић уређује у Србији. Поред уредничког посла Давидовић се бавио и учењем типографског заната чиме је желео да уз куповину штампарије смањи цену издавања листа. „Учење штампарства завршио је добијањем калфенског писма. Поред силног напора око многих обавеза и писања ко уредник новина он је често сам и текстове слагао, па чак и готове новине експедовао“ (Јовановић 1992: 259). Након изученог штампарског заната током 1817. Давидовић је две године доцније добио право да у Бечу отвори своју штампарију у којој је на ћирилици издавао „Новине србске“.

Тај лист је постао главно културно и духовно средиште мислећих Срба не само у држави Хабзбурга већ и много шире, јер у њима сарађују сви књижевни делатници који су у оно време били акти-

вни и писали на српском језику, међу којима се посебно истицао Вук Караџић. У том периоду очљиво је профилисање Давидовића као нашег првог професионалног новинара који је добро разумео да лист треба прилагодити интересовању конзумента информација. „Настојећи да придобије што више претплатника, он је прилагођавао новине укусу и потребама читалаца: уводио је нове рубрике, објављивао разне занимљивости, штампао полемике и друге прилоге“ (Бјелица 2009: 123–124). И поред свих напора лист никада није имао више од 450 претплатника, док је за несметано излагање требало дупло више читалаца – платиша.

За Фрушића је новинарство био успутан посао који напушта 1816. године и као свршени медицинар одлази у Трст где се посветио лекарском позиву и ту се његова улога у историји наше журналистике углавном завршава. Давидовић сам наставља да издаје „Новине србске“ уз које успева да објави и „Забавник“ (1815–1816 и 1818–1821). Притиснут великим дуговима први српски новинар одлучује да крајем новембра 1821. године посредством проте Матеје, напусти Аустрију и пређе у Србију. Новине је препустио студенту права Петру Матићу који није био довољно вешт да успешно настави рад на одговорном послу, а и прелазак оснивача у другу државу изазвао је аустријске власти да обуставе излагање новина 16. марта 1822. године

ПРВИ НОВИНАР У ОСЛОБОЂЕНОЈ СРБИЈИ

Са доласком у земљу која се тек стварала као аутономна кнежевина, Давидовић је постао кнежев лични секретар, човек од поверења који је захваљујући широком знању био од велике користи за државу која настаје. Он је обављао кнежеве приватне послове да би тек од 1825. године добио и званично статус првог секретара који је по положају имао приступа у све приватне и службене тајне господара Србије. У напредовању у државној служби Давидовић је 1834. године постао министар спољних послова, а 1835. године и први човек унутрашњих дела кнежевства српског. „Политичка делатност Димитрија Давидовића била је најактивнија од краја 1829. до краја 1835. године. То је време коначног уобличавања аутономног положаја Србије, укидања феудализма и уређења Кнежевине сходно

новом поретку... У његовој плодној политичкој делатности истичемо, посебно, рад на хатишерифима и Сретењском уставу“ (Љушић 2009: 91). Давидовићева улога посебно је значајна у ангажовању око хатишерифа од 1830. године којим је Србија била потврђена као аутономна кнежевина, а Милош је на посебан начин одао почаст свом секретару: „Скупштина је примила овај акт са необичним одушевљењем а нарочиту беседу кнеза Милоша коју је прочитао Дим. Давидовић и којом се потанко објашњавају привилегије подарене Србији“ (Гавриловић 1926: 48). Ништа мањи по значају није Давидовићев допринос на добијању хатишерифа од 1833. године и треба нагласити и тај аспект његовог деловања. Давидовић је такође био присталица уставне владавине и противио се колико је могао Милошевој личној власти. Биће довољно да цитирамо његовог савременика и угледног државника Алексу Симића који пише: „После тога случаја дође у службу код књаза Милоша Димитрије Давидовић из Беча и књаз Милош прими га одма за свог секретара. Овај човек совершенно начитан и изобразен, познавајући начин владенија европејских држава, почне предлагати књазу Милошу да заведе устав, представљајући му то са стране славе његове, и зато се књаз Милош у почетку није љутио на Давидовића. Но, Давидовић почне и нама писарима књаз Милошевим а и прочима старешинама о том уставу казивати и говорити, које смо ми с Божјом вољом и већим значењем од њега то слушали и примали и у себи грејали и неговали, него књаз Милош“ (Симић 1997: 50). Из цитата је очигледно да је Давидовић не само заступао већ и промовисао демократску идеју уставности као облика владавине закона над личним, ауторитарним Милошевим стилем управљања који није разликовао господареву касу од државне.

Од престанка активног новинарског рада на „Новинама србским“ Давидовић је чекао пуних 13 година да се поново прихвати посла који га је предестинирао за пионира наше журналистике. Према једном Вуковом запису пробни број „Новина србских“ изашао је 28. марта 1832. године на једном табаку али је до покретања листа требало чекати још две године (Аврамовић 2009: 207). Као дипломата и државник али и као новинар Димитрије увиђа да је један од елемената који ће Србију учинити независнијом од Турске, поседовање новина као званичног органа Кнежевине, што је правно било могуће након доношења поменутог хатишерифа од 1830. године. То је истовремено и тековина која ће српски

народ увести у круг политички еманципованих европских нација и стога је сигурно да се искусни уредник са великим жаром прихватио посла на издавању и попуњавању рубрика у званичним „Новинама србским“ чији први број излази у Крагујевцу 5. јануара 1834. године. Давидовић ће лист уређивати све до 16. марта 1835. године када је смењен, а у том периоду под његовим пером изашло је 63 броја листа који је духовни настављач његових бечких новина.

Читаоци су новине дочекали „као озебли сунце“, о чему најбоље говори да је за свега два сата уписано 120 претплатника из Београда док се значајан број пренумераната јавио се из осталих вароши Србије. „Новине србске“ су у поднаслову имале атрибут званичних јер је стајало „с височаишим дозвољеном правителства“, а први број је имао следеће „содржание“: пут кнеза Милоша у Београд и Пожаревац, Србија на крају 1833. и на почетку 1834. године, па вести из Цариграда о дипломатским нотама и повратку руског, енглеског и француског комесара са Самоса, затим се пише о доласку руског генералног консула за Египат и на крају је „Објављеније о Новинама србским“ за ту годину.

Лист је био службени, јер у њему доминирају укази и наредбе кнеза Милоша као и вести о његовим и активностима владарске породице. Да је Давидовић имао визију независне Србије најбоље сведочи његово рубрицирање које на прво место ставља Србију, а у рубрици иностраних вести налази се Турска (Новине србске, субота, 27. јануар 1834, насловна). Жеља уредника да боље обавести своје конзументе информација о међународним односима очигледна је још у првим бројевима када он прво најављује да ће се објављивати не само политичке вести из земље већ и из иностранства. То је Давидовић урадио у увијеној форми да не увреди читаоце о чијем фонду знања о страним државама није имао превише илузија: „Боимо се, да се ненадје ко одт наши Читатела, коме неби познато било, какав е кои од стране земала, о којима ћемо по времену писати; зато смо и судили за нужно, дати у Новинама и кратко описаније страни царстава и земала, колика е коа, колико народа, војске и прихода има, и како е име владателио ниноме а како престолним градови-ма“ (Новине србске, 20. јануар, 1834).

Већ се у наредном броју налази детаљан опис стања у Шпанији, Португалији, Грчкој, а даје се и друштвено-економски и географско-политички опис Русије, Шведске, Аустрије Данске, Сардиније, папске државе, Холандије, Краљевине Обе Сицилије,

Пруске, Енглеске, Француске и Турске. Занимљиво је читати те новинарске текстове који су зналачки прилагођени публици и погађају оно што је највише занимало писменог човека у Србији. Давидовић креће од величине државе, броја становника, државних прихода, војних ефектива на копну и мору, а завршава именом владара и његовом вероисповешћу. Ту се ради о правим извештајима док у жанровском смислу имамо и доста примера класичне вести, која је пренета из неког медија на немачком језику. Има такође примера вести из домаћих извора када се рецимо пише о активностима кнеза Милоша и владарске породице, о делатности државних органа, дипломатије, о војним пословима и сл. Уредник „Новина“ је знао за љубав Срба да све компарирају и у односу међународних снага упоређују ко је од кога јачи и бројнији у земљи, народу и војсци, па је тим поступком, оком проницљивог новинара, заинтригирао али истовремено и едуковао домаћег читаоца који није до тада пратио светску политику. Да би се створила јавност, неопходно је прво добро обавестити читаоце, што је Давидовић умешно, са посебним сензибилитетом за наш менталитет чинио. Прави разлог бављења спољном политиком, био је тај што се није смео дубље занимати за унутрашње прилике које у великој мери обележава Милошев апсолутизам. Због тога је рубрика из спољне политике била веома богата и квантитативно али и у квалитативном смислу. У листу су објављивани и тумачени посебно важни акти као што су султански берати и хатишерифи, а била је и редовна рубрика са бројевима који су изашли на кнежевској лутрији.

Биле су то добро уређиване и за оно време савремено графички дизајниране новине у којима се пише тако да савремени читалац без муке може разумети сваку реч. У занатском смислу Давидовић је врстан новинар, вешт у свом послу јер он није само преводилац стране штампе, већ и креатор вести и других новинарских жанрова, које треба прилагодити српском читаоцу. За многе речи није било лако наћи превод са страних језика, па се Давидовић у нашој историји појављује и као стваралац нових речи и кованица. Када рецимо пише о Шпанији он користи прилику да истакне важност своје професије, али и потребу увођења министарске одговорности као тековине демократије, што на мала врата представља домаћој јавности када пише: „Сви Новинари вичу сад у глас, шта би требало министрима

радити, да спасу земљу. Многи захтевају, да се и у Шпанији заведе, да министри одговарају за сваки поступак свои.“ (Новине србске, 24. март 1834).

БОГАТСТВО ТЕМА И НОВИНАРСКОГ ИЗРАЗА

На нашим просторима развој штампе је каснио због друштвено-историјских околности али је и отац новинарства на овим просторима Димитрије Давидовић у „Новинама србским“ оставио понеко „писаније“ о многим недаћама које море народ али истовремено пише и о црквеним празницима, пригодама и сл. Давидовић је имао веома велики избор тема за своје новине, а посебно плени његово богатство израза српског језика који се развијао и допуњавао новим речима и изразима. Давидовићев језик је близак народу, једноставан, реченични склоп је компактан и складан, тако да читалац нема муке са новинама, већ их чита са лакоћом. Анализом тог медија установили смо да је Давидовић имао изражен сензибилитет за широки спектар тема јер обрађује разне проблеме, од пожара преко поплава до грађанских немира и ратова. Давидовић на насловници свог листа пише: „У теченију друге недеље месеца Фебруарија умложили су се пожари по Цариграду тако, да ние готово дана било да се ние пожар сада овде сада онде поивлиао; у едноме од оби пожара согорелесу и три буле“ (Новине србске, 24 март 1834, насловна).

Занимљиво је да наш први професионални новинар Давидовић пре више од века и по показује шта је јавни интерес и шта ће побудити пажњу домаћих читалаца, па након описа пожара одмах прелази на извештавање о стању српских посланика који су у Цариграду. „Едан од ови пожара догодио се и не далеко од Фењера, у ком кућа депутације народа Српскога стои, и већ су се депутати устрашили били да пожар и до њи не дође. Но будући да срећом ватре ние било, то се не прикучи пожар до депутата“ (Новине србске, 24 март 1834, насловна). Уредник је посебно истакао бригу турских власти за сигурност српског посланства као и помоћ коју су нудили Срби – капетани лађа на Босфору, у случају да буде потребна евакуација из града који је горео.

Давидовић се такође бавио и извештавањем о побунама у удаљеним крајевима, а вести је преузимао из немачке и аустријске штампе. Осим простог

превода он је текст прилагођавао потребама просечног српског читаоца, што је умешно претакао у складан и професионално коректно написан извештај. „У Багдаду (У Асии) породила се буна противу тамошњег Паше. Порта послала е Абдулазиза Ађа-Ефендију, Анадолског Мухасецива, да стиша буну Шеиха Цербе, племена Сосуфског и остали бунтовника. ... Бунтовници обколили су Багдад, но Паша Багдадски успије те излети из Багдада, нападне на непријателје и убие у самом нападенију Сехир – Оглуа и Халити-Пашу а Азир-Агу увати у самом Багдаду“ (Новине србске, 24. март 1834).

Први медији на српском језику извештавали су и о другим врстама кризних ситуација, а текстови су углавном били преузети као преводи док је веома мали број дописничких извештаја, што је последица неразвијених саобраћајних веза и недостатака новинара. Са развојем новинарства, кризне ситуације су добиле важно место, а тај феномен све више је сагледаван кроз призму вести и извештаја како дописника, тако и новинара матичне редакције.

Познато је да свака цензура представља крај новинарског деловања, што је правило које није заобишло ни нашег првог журналисту. Давидовићу је убрзо наметнута цензура због текстова који критикују Француску и Енглеску, и зато је министар правосуђа и просвете Лазар Теодоровић имао задатак да убудуће прати писање „Новина србских“. Други сукоб са кнезом уследио је када је Давидовић објавио вест о болести кнежевића Милана, што је хировитог и самовољног кнеза Милоша веома наљутило, те је уредника привремено сменио. При том је и увредио Давидовића у писму које му шаље као израз личног незадовољства: „Ја сам мислио да је од свију наших учен овдје најлуђи Зорић што иде по овом снегу по чаршији и пуца све једнако из пушке, те лови врабце, и баш сам мислио да нема луђег од њега, а ви управ да вам кажем још сте луђи од њега“ (Аврамовић 2009: 211).

Последњи сукоб који је резултирао коначним удаљавањем Димитрија Давидовића из службе кнеза Милоша састојао се у сукобу аутократски усмереног владара са новинаром који је у уставности и слободи говора видео напредак државе, самим тим и новинарског позива. Давидовић је осим што је саставио први српски устав ту идеју широко популарисао преко новина, активно је, како пише његов савременик Симић, још по доласку агитовао за

„конституцију“, а кад је дошло време да устав продише осећа да је за Србију наступио одлучан час у борби за владавину закона над вољом кнеза. Њему је поред тога још замерено што је својим писањем изазавао руску и турску дипломатију, да бурно реагују као и да је са осталим заговорницима устава радио против кнеза Милоша, који је у писму од 16. марта 1835. године сменио Димирија Давидовића и за новог уредника поставио професора Димитрија Исаиловића, што се није чак ни поменуло у „Новинама србским“.

ЗАКЉУЧНО РАЗМАТРАЊЕ

Пошто је увидео да је његова новинарска каријера Милошевом самовољом завршена, Давидовић се повукао у Смедерево где је за 300 царских дуката купио имање Ћириловац са воћњаком, виноградом, ливадом и кућом за становање. Још једну кућу је почео зидати у вароши смедеревској, али је није завршио због слабог материјалног стања. У том периоду Давидовић је осамљен, уморан од новинарских и других послова које је дуго низ година обављао, а и туберкулоза је почела узимати данак. У тој последњој фази живота после бурне новинарске и уредничке каријере коју смо описали, ваља дотакнути и његов приватни живот. Наш први журналиста женио се два пута, а са првом женом која је била из Пеште имао је сина Светозара који је учио у мађарској престоници и живео од новца који му је слао отац. Светозар је у Србију прешао тек 1837. године и добио је службу у државној управи при Министарству иностраних дела, а умро је у душевној болници у Бечу. Друга жена Димитрија Давидовића Јелена родила је два сина Милана и Јована и кћер Савку, која је умрла 1841. године. Димитрије није имао среће са потомством јер осим ране Савкине смрти, Јован такође умире у младости, а Милан се никада није женио. Пошто се Милош томе противио Милан није добио неко боље образовање у иностранству, већ га је отац Димитрије кад је имао времена подучавао. Милан је имао успешну каријеру у државној служби где је догурао до места начелника Министарства финансија, а умро је 1869. године у Београду.

Великом новинару и државнику Димитрију Давидовићу много тога је замерено још за живота, па је тако позната Вукова критика у писму Копитару

да је Давидовић лош уредник „Новина србских“, што је свакако била последица њиховог сукоба који је Димитрије по свему судећи први изазвао. Након смрти Давидовић је такође био омаловажаван и ни-подоштаван: „Та група завидљивих писаца првенствено је улазила у оцену Давидовићевог карактера, оспоравајући му извесне државничке и људске особине. Тако је Давидовића прво покудио његов пријатељ Милован Видаковић а затим и Сима Милутиновић“ (Павловић 2009: 225). Можда су наплаћивани стари дугови, можда је Давидовић својом маркантном појавом оставио места заједљивцима да га нападају и након смрти која је по њега дошла 25. марта 1838. године. Сахрањен је код олтара Гробљанске цркве у Смедереву, а текст који је сам написао за своје вечито узглавље гласи: „Димитрије Давидовић, сав Србин родио се у Земуну у царству аустријском 12. октомврија 1789, а умрео 25-ог марта 1838. године у Смедереву у Србији.“

Тиме се завршава живот једног човека а почиње живот савременог српског новинарства, којем

је Димитрије Давидовић удахнуо животну снагу и поставио темеље на којима оно почива до данас. Чини се да тај пламен који је Димитрије потпалио пре две стотине година још увек греје стотине људи који су били и остали следбеници тог визионара и човека који нам је савременик по осећају за важност слободне речи због које је губио службу, а на крају и голу егзистенцију. Посветио је читав живот журналистици, а његов значај несумњиво се огледа у томе што је у наше новинарство унео рубрицирање и основне обресе жанровске структуре која ће се развијати да би се коначно уобличио тек доцније. Давидовић је развијао наше новинарство и поставио јасне основе за развој и ширење рубрика које полако добијају све устаљенији облик и све јасније критеријуме за постављање у штампи. Све то нас наводи на закључак да се Давидовић без одклона може назвати оцем нашег новинарства, јер иако је имао предходнике, он је несумњиво први српски новинар у модерном значењу те речи.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Аврамовић, Миодраг, *Димитрије Давидовић као уредник „Новина Србских“ (1834–1835.)*, у: Марјановић, Стеван (ур.), *Зборник радова са научној скупи Сиваралашкиво Димитрија Давидовића, одржаног 28. фебруара и 1. марта 1985 у САНУ*, Земун: Мост Арт, 2009²: 207–218.
- Бјелица, Михајло, *Место Димитрија Давидовића у историји југословенској новинарства*, у: Марјановић, Стеван (ур.), *Зборник радова са научној скупи Сиваралашкиво Димитрија Давидовића, одржаног 28. фебруара и 1. марта 1985 у САНУ*, Земун: Мост Арт, 2009²: 123–139.
- Гавриловић, Михаило, *Из новије српске историје – студије 9-ра Михаила Гавриловића*, Београд: Српска књижевна задруга, 1926.
- Јовановић, Жика М., *Димитрије Давидовић – први професионални новинар*, у: Бјелица, Михајло (ур.), *Два века српској новинарства*, Београд: Институт за новинарство, 1992: 259–260.
- Крстић, Василије Ђ., *Српски листови у Бечу и Пешти*, у: Бјелица, Михајло (ур.), *Два века српској новинарства*, Београд: Институт за новинарство, 1992: 5–9.
- Љушић, Радош, *Полиитичка делатност Димитрија Давидовића у Србији (1821–1835.)*, у: Марјановић, Стеван (ур.), *Зборник радова са научној скупи Сиваралашкиво Димитрија Давидовића, одржаног 28. фебруара и 1. марта 1985 у САНУ*, Земун: Мост Арт, 2009²: 91–97.
- Миловановић, М. Ђ., *Димитрије Давидовић – Говор који је држао о прослави стогодишњице Давидовићеве у Смедереву 18-ог септембра 1888. године*, Београд: Штампарија К. Ц. Таушановића, 1888.
- Милошевић, Момчило, *Димитрије Давидовић*, у: Сретеновић, С. Л. и др. (ур.), *Споменица Димитрија Давидовића*, Београд: С. Л. Сретеновић и М. Марковић, 1938: 17–20.
- Мрђеновић, Ђурађ, *„Новине Србске“ први дневни лист у Срба*, у: Марјановић, Стеван (ур.), *Зборник радова са научној скупи Сиваралашкиво Димитрија Давидовића, одржаног 28. фебруара и 1. марта 1985. у САНУ*, Земун: Мост Арт, 2009²: 129–139.
- Недељковић-Рочкоман, Бож. С., *Кнез Милош, Димитрије Давидовић и Вук Стефан Караџић*, у:

- Сретеновић, С. Л. и др. (ур.), *Сјоменица Димитрија Давидовића*, Београд: С. Л. Сретеновић и М. Марковић, 1938: 40–48.
- Ненадовић, Матеја, *Мемоари*, Београд: Политика и Народна књига, 2005.
- Новине србске*, Крагујевац: Народна библиотека Вук Караџић, 2005.
- Павловић, Леонтије, *Димитрије Давидовић и Смедерево*, у: Марјановић, Стеван (ур.), *Зборник радова са научној скупи Сиваралашкиво Димитрија Давидовића, одржаног 28. фебруара и 1. марта 1985 у САНУ*, Земун: Мост Арт, 2009²: 219–232.
- Крстић, Петар В., Сећања Алексе Симића на књаза Милоша, Приредио и предговор написао Радос Лјушић, Крагујевац 1997, *Југословенски историјски часопис*, 30, 2 (1997): 224–226.
- Караџић, Вук Стефановић, *Први и Други српски устанак / Живој и обичаји народа српској*, Београд: Српска књижевна задруга, Нови Сад: Матица српска, 1969.
- Шијачки, Душан Мил., *Знаменити зачетник великој дела*, у: Сретеновић, С. Л. и др. (ур.), *Сјоменица Димитрија Давидовића*, Београд: С. Л. Сретеновић и М. Марковић, 1938: 33–39.

Vladimir Barović, M.A.

THE INFLUENCE OF THE FATHER OF SERBIAN JOURNALISM DIMITRIJE DAVIDOVIĆ ON THE ORIGIN AND DEVELOPMENT SECTION AND JOURNALISTIC GENRES IN THE SERBIAN PRESS

Summary

This paper presents basic biographical information about the life and work of Dimitrije Davidović. Referred to his work in government service, diplomacy and the development of the first liberal constitution in Serbia. Analysis of his journalistic work and operations of editing newspapers. In particular, the observed Davidović's work on the development section in the Serbian press. The paper analyzed the development of genre structures in the leaves, which has initiated and edited the father of Serbian journalism Dimitrije Davidović.